

RAPORT

**Monitoring współpracy administracji samorządowej z organizacjami
pozarządowymi
na Dolnym Śląsku w 2012 roku**

Wrocław 2013

Spis treści

WSTĘP.....	3
I. WSPÓŁPRACA FINANSOWA.....	5
II. WSPÓŁPRACA POZAFINANSOWA.....	16
III. KONSULTACJE PROJEKTÓW AKTÓW PRAWNYCH.....	19
IV. PROGRAMY WSPÓŁPRACY.....	26
V. WOLONTARIAT.....	30
ZAKOŃCZENIE.....	32

WSTĘP

Dolnośląska Federacja Organizacji Pozarządowych już po raz trzeci przeprowadziła badanie ankietowe, monitorujące współpracę jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami działającymi w sferze pożytku publicznego – *Monitoring Współpracy 2012*. Poprzednie edycje monitoringu zostały zrealizowane w 2007 i 2011 roku i podobnie jak tegoroczne badanie weryfikowały one dane o współpracy za rok poprzedni.

W kwietniu bieżącego roku Dolnośląska Federacja Organizacji Pozarządowych wysłała do przedstawicieli władz wszystkich jednostek samorządu terytorialnego Dolnego Śląska zaproszenie do udziału w badaniu, pytając o współpracę z organizacjami pozarządowymi, prowadzoną od 1 stycznia do 31 grudnia 2012 roku. Ankiety wypełniły i odesłały w sumie 132 urzędy, co stanowi zwrot na poziomie 67,69% wszystkich JST Dolnego Śląska. Otrzymaliśmy kwestionariusze ankiet od 52 gmin wiejskich, 35 gmin miejsko-wiejskich, 22 gmin miejskich, 18 starostw powiatowych, wszystkich czterech miast, będących powiatami grodzkimi Dolnego Śląska oraz od Urzędu Marszałkowskiego (dokładne dane zawiera tabela 1). Warto tu nadmienić, że liczba odesłanych ankiet zmieniła się nieznacznie od ostatniego badania, zrealizowanego w 2011 roku, wtedy otrzymano 138 ankiet, czyli o 6 więcej niż w tym roku. Jest to o tyle interesujące, że w tej edycji badania przeprowadziliśmy monitoring współpracy, dopasowując termin badania do *Monitoringu Ustawy* - badania prowadzonego przez Departament Pożytku Publicznego, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Zastosowaliśmy również bardzo zbliżony kwestionariusz ankiety do tego, wykorzystywanego w badaniu ministerialnym, robiąc to głównie po to, aby po ukazaniu się wyników ogólnopolskich móc dokonać porównań i ocenić, jak wygląda nasz region na tle innych i na tle całego kraju. Uznaliśmy również, że urzędnicy wypełniający kwestionariusz ankiety i biorący udział w badaniu ministerialnym nie będą musieli specjalnie na nasze potrzeby zbierać danych, których potrzebujemy, co naszym zdaniem miało wpłynąć pozytywnie na frekwencję, a tym samym poziom zwrotu wypełnionych ankiet. I pewnie w przypadku wielu urzędów tak się też stało. Otrzymaliśmy również jedną odmowę wzięcia udziału w badaniu, której powodem był zakres ankiet, jak czytamy w wyjaśnieniu: *zawężony do zadań w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2013 r. o działalności pożytku publicznego, co nie daje pełnego obrazu działań zaliczających się również do współpracy z organizacjami pozarządowymi, których podstawą są odmienne przepisy prawne*. Odesłano nas do materiałów przesłanych przez tę gminę do MPiPS w odpowiedzi na obowiązkowy monitoring.

108 urzędów odesłało kwestionariusz ankiety w terminie. Każdy urząd mógł to zrobić w formie elektronicznej, za pomocą faksu lub wypełniony kwestionariusz przesłać pocztą tradycyjną. Wiele kwestionariuszy ankiet zostało przesłanych w postaci elektronicznej, a następnie pocztą tradycyjną. Jednak jako datę wpływu traktowaliśmy ten kwestionariusz, który otrzymaliśmy w pierwszej kolejności.

Kwestionariusz ankiety zawierał 40 pytań i był podzielony na pięć zasadniczych części takich jak: współpraca finansowa, współpraca pozafinansowa, program współpracy, wolontariat i pytania metryczkowe. Dane prezentowane w niniejszym opracowaniu dotyczą tych urzędów administracji samorządowej na Dolnym Śląsku, które wzięły udział w badaniu.

Tabela 1. Liczba odesłanych kwestionariuszy ankiet przez dolnośląskie urzędy administracji samorządowej za 2012 rok.

Typy JST	Liczba JST na Dolnym Śląsku	Liczba odesłanych kwestionariuszy ankiet	Procent odesłanych kwestionariuszy ankiet
Gminy wiejskie	78	52	66,66%
Gminy miejsko-wiejskie	55	35	63,63%
Gminy miejskie	32	22	68,75%
Starostwa powiatowe	25	18	72%
Miasta na prawach powiatu	4	4	100%
UMWD	1	1	100%
Razem:	195	132	67,69%

Źródło: opracowanie własne.

Prezentujemy zatem zestawienie informacji zebranych w tegorocznym monitoringu współpracy. Pytaliśmy dolnośląskie urzędy o to, jak współpracowały w 2012 roku z organizacjami pozarządowymi. Zależy nam bowiem na tym, żeby co dwa lata prezentować możliwie dokładne informacje o tym jak dolnośląskie samorządy radzą sobie ze współpracą z trzecim sektorem. Jakie działania podejmują, jak je oceniają, w końcu, co to oznacza, że jednostki samorządu terytorialnego prowadzą współpracę z organizacjami pozarządowymi. Odpowiedzi prezentujemy w niniejszym raporcie.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (UDPP)¹ w artykule 5 zawiera zapis dotyczący form współpracy. Administracja publiczna, w tym również samorządowa ma obowiązek współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz „podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3, prowadzącymi, odpowiednio do terytorialnego zakresu działania organów administracji publicznej, działalność pożytku publicznego w zakresie odpowiadającym zadaniom tych organów”¹. Owa obligatoryjność współpracy podkreślona została przez ustawodawcę poprzez określenie „we współpracy” w ust. 1 art. 5 UDPP „organy administracji publicznej prowadzą działalność w sferze zadań publicznych, o której mowa w art. 4, we współpracy z organizacjami pozarządowymi [...]”. Nie ma jednak narzuconego obowiązku współpracy we wszystkich formach wymienianych w ww. art. 5. „[...] Współpraca ta może odbywać się w szczególności w formach [...]”. Ustawa zakłada funkcjonowanie czterech podstawowych form współpracy: zlecenia organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie, wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności i współdziałania w celu zharmonizowania tych kierunków, konsultowania z organizacjami pozarządowymi projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji oraz tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym składających się z przedstawicieli organizacji pozarządowych i administracji. W celu utrzymania wysokiej jakości usług publicznych konieczna jest wysoka jakość współpracy na każdym jej polu, a jedyną drogą do osiągnięcia coraz to lepszych efektów jest codzienne współdziałanie. Ponadto szukanie lepszych rozwiązań, kiedy te aktualne zawodzą, wzajemne poznawanie się, poznawanie własnych możliwości, potencjału, mocnych stron, ale również i ograniczeń. To jedyny sposób na to, aby relacje pomiędzy sektorami – szczególnie tym publicznym i społecznym nabrały charakteru prawdziwie partnerskiego z przestrzeganiem wszystkich zasad wymienionych w UDPP: efektywności, suwerenności, partnerstwa już wspomnianego, pomocniczości, jawności, uczciwej konkurencji i dodatkowo równości szans.

Zlecenie realizacji zadań publicznych może odbywać się w dwóch formach (art 5 ust. 4): powierzania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji oraz wspierania takich zadań, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji. Podstawą do realizacji zadań powinien być program współpracy (roczny/ wieloletni), uchwalanie którego powinno odbywać się przy udziale organizacji pozarządowych. W dniu dzisiejszym istnieje obowiązek tworzenia zarówno rocznych/wieloletnich programów współpracy, jak i ich konsultowania ich ze środowiskiem pozarządowym.

I. WSPÓŁPRACA FINANSOWA

Współpraca finansowa to ta najbardziej mierzalna sfera współpracy. To o niej zwykle myślimy w pierwszej kolejności, kiedy mówimy o relacjach urząd i organizacje pozarządowe. Można rzec niestety, ponieważ jakość tej współpracy mocno zależy od relacji pomiędzy administracją samorządową, jej przedstawicielami, a organizacjami pozarządowymi i działaczami społecznymi. Te relacje są zaś mocno powiązane z kulturą dialogu i podstawowymi elementami, które mieszczą się w formach współpracy pozafinansowej, takimi jak: wzajemne informowanie się, konsultowanie programów i planów, wspólne ustalanie priorytetów dla rozwoju lokalnego bądź regionalnego. Prowadzenie otwartego dialogu, umożliwiającego każdemu włączyć się. Dialogu o przejrzystych zasadach dla każdego zainteresowanego. Taka przestrzeń umożliwia budowanie wzajemnego zaufania, mówiącego o tym, iż każdy z zaangażowanych podmiotów działa w interesie dobra wspólnego i na rzecz społeczności lokalnej lub/i jej terytorium. Daje poczucie przejrzystości procedur, buduje partnerskie relacje, sprzyjając coraz to lepszej jakości realizowanych usług w sferze zadań publicznych. Dlatego też jedynie na potrzeby badania rozdzielono pytania i stąd ich prezentacja podzielona została na obszar współpracy finansowej i pozafinansowej.

Jednostki samorządu terytorialnego mogą realizować swoje zadania, wspierając finansowo organizacje pozarządowe lub powierzając realizację zadania czy usługi. Możliwości prowadzenia współpracy finansowej jest kilka. Zaczniemy jednak od danych podstawowych, czyli liczby urzędów, które w 2012 roku taką współpracę z organizacjami pozarządowymi prowadziły. Była ich oczywiście zdecydowana większość, na 132 JST biorące udział w badaniu 120 zleciło zadania organizacjom pozarządowym w rozumieniu UDPP. Wśród urzędów, które nie prowadziły takiej współpracy znalazło się: 6 gmin wiejskich, 2 miejsko-wiejskie, jedna gmina miejska i trzy starostwa powiatowe. (por. tabela 2).

Tabela 2. Zlecenie zadań publicznych organizacjom pozarządowym (w rozumieniu nowelizacji Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) w 2012 roku przez JST biorące udział w badaniu. (N=132)

Typy JST	tak	Procent	nie	Procent
Gminy wiejskie	46	88,46%	6	11,54%
Gminy miejsko-wiejskie	33	94,29%	2	5,71%
Gminy miejskie	21	95,45%	1	4,55%
Starostwa powiatowe	15	83,33%	3	16,67%
Miasta na prawach powiatu	4	100%	0	0%
UMWD	1	100%	0	0%
ogółem:	120	90,91%	12	9,09%

Źródło: opracowanie własne.

W ramach otwartego konkursu ofert, zadania publiczne, zlecało 118 JST, co stanowi 95,93% ogółu JST biorących udział w badaniu, w tym wszystkie gminy wiejskie (46 wskazań), miejskie (21), powiaty grodzkie (Jelenia Góra, Legnica, Wałbrzych i Wrocław) oraz Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego (UMWD), (por. tabela 3).

Tabela 3. Zlecenie zadań publicznych organizacjom pozarządowym w trybie otwartego konkursu ofert w 2012 roku.

Typy JST	tak	Procent	nie	Procent
Gminy wiejskie	46	100,00%	0	0,00%
Gminy miejsko-wiejskie	33	94,29%	2	5,71%
Gminy miejskie	21	100,00%	0	0,00%
Starostwa powiatowe	13	81,25%	3	18,75%
Miasta na prawach powiatu	4	100,00%	0	0,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%
ogółem:	118	95,93%	5	4,07%

Źródło: opracowanie własne.

Przyglądając się współpracy finansowej administracji samorządowej z organizacjami pozarządowymi szczególnie ciekawe jest to, jak mają się relacje liczby ofert złożonych przez podmioty społeczne do liczby umów, a także wysokości przeznaczonych środków. Tym bardziej w sytuacji, kiedy badanie ma charakter ilościowy, kwestionariusz ankiety jest mocno zestandaryzowany, a pytania w przeważającej większości pozostają zamknięte. Nie pozostaje nic, jak pytać urzędy przede wszystkim o liczby i kwoty.

Liczba złożonych ofert przez organizacje pozarządowe w otwartych konkursach ofert wyniosła w 2012 roku 4496, w tym 4157 to były oferty na zadania wspierane, a 339 ofert na zadania powierzane. Szczegółową liczbę ofert z rozbiem na poszczególne typy JST, wyliczone średnie, a wszystko to w podziale na zadania wspierane i powierzane zawiera tabela nr 4. Liczba urzędów, w których organizacje pozarządowe złożyły oferty na realizację zadań powierzanych, w otwartych konkursach ofert wyniosła 60, na zadania wspierane - 95. W przypadku powierzenia można powiedzieć, że w mniej niż połowie badanych JST (45,45%) znajdują się organizacje pozarządowe gotowe do realizacji zadań publicznych samodzielnie. Może to być zarówno efektem braku gotowości ze strony tych organizacji pozarządowych, ale również ze strony administracji samorządowej i ograniczonego zaufania wobec lokalnych NGO. Taki poziom powierzania zadań publicznych organizacjom pozarządowym to z jednej strony wynik dość skromny, jak na dekadę obowiązywania zapisów UDPP, z drugiej natomiast możemy dokładnie zobaczyć, jak zróżnicowany jest poziom i zakres form współpracy, w zależności od typu jednostki samorządu terytorialnego. Na terenie gmin wiejskich powierzanie zadań zdarza się relatywnie najrzadziej, choć to te typy JST są przecież najliczniejsze. Tam też odnotowuje się również, w porównaniu z obszarami miejskimi, relatywnie najniższą liczbę organizacji pozarządowych. Nawet jeśli aktywność i zaangażowanie społeczne mieszkańców terenów wiejskich wcale nie jest niższe od mieszkańców miast, to grup o sformalizowanym charakterze mamy znacznie mniej. Jednak, to nie w gminach wiejskich jest najniższa średnia składanych ofert. W przypadku zadań powierzanych najniższą średnią złożonych ofert zanotowano w starostwach powiatowych, niespełna jedną ofertę na starostwo powiatowe (0,83), dla gmin wiejskich średnia ta wyniosła niespełna dwie oferty na gminę (1,94). Gminy miejskie to niecałe trzy oferty (2,86). Dla miast na prawach powiatu średnia liczba złożonych ofert na zadania powierzane wyniosła 13,25, najwyższy poziom odnotował UMWD - 17 ofert złożonych

w 2012 roku.

Dużo częściej praktykowane było realizowanie zadań wspieranych przez JST. Tu liczba ofert była kilkakrotnie wyższa niż w przypadku ofert na zadania powierzane. W UMWD złożono takich ofert 1341, w powiatach grodzkich niewiele mniej - w sumie 1135, ponad pół tysiąca ofert organizacje pozarządowe złożyły w gminach miejskich (547) i miejsko-wiejskich (513). W starostwach powiatowych złożono 374 oferty, a w gminach wiejskich 247. Średnia liczba złożonych ofert dla gmin wiejskich znacznie odbiega od pozostałych typów JST i wynosi niecałe 5 ofert na jedną gminę wiejską (4,75), dla gmin miejsko-wiejskich średnia wynosi już prawie 15 ofert (14,66), starostwa powiatowe i gminy miejskie mają średnią powyżej 20 ofert, te pierwsze 20,78; drugie 24,86. Średnia liczba złożonych ofert dla powiatów grodzkich to 283,75 oferty.

Tabela 4. Liczba złożonych ofert w 2012 r. przez organizacje pozarządowe w otwartych konkursach ofert.

Typy JST	Liczba ofert na powierzenie zadania	Średnia liczba ofert na powierzenie zadania	Liczba ofert na wsparcie zadania	Średnia liczba ofert na wsparcie zadania	Liczba JST, w których złożono oferty na powierzenie	Procent JST	Liczba JST, w których złożono oferty na wsparcie	Procent JST
Gminy wiejskie	101	1,94	247	4,75	21	40,38%	34	65,38%
Gminy miejsko-wiejskie	90	2,57	513	14,66	16	45,71%	27	77,14%
Gminy miejskie	63	2,86	547	24,86	10	45,45%	16	72,73%
Starostwa powiatowe	15	0,83	374	20,78	9	50,00%	13	72,22%
Miasta na prawach powiatu	53	13,25	1135	283,75	3	75,00%	4	100,00%
UMWD	17	17,00	1341	1341	1	100,00%	1	100,00%
ogółem:	339	2,57	4157	31,49	60	45,45%	95	71,97%

Źródło: opracowanie własne

Jak taka liczba ofert ma się do liczby podpisanych umów na realizację zadań publicznych? Liczba umów podpisanych w 2012 roku wyniosła 2997, w tym 2700 to były umowy na realizację zadań wspieranych, 297 powierzanych. Nieliczne, ale pojawiające się w deklaracjach JST były umowy wieloletnie, w obszarze powierzenia podpisano ich w sumie 28, tu co ciekawe przede wszystkim takie umowy podpisały gminy wiejskie, 15 wskazań. Taki stan rzeczy można tłumaczyć zarówno obszarem współpracy, w przypadku gmin wiejskich umowy wieloletnie mogły być podpisane z lokalnymi klubami sportowymi, takich informacji jednak nie weryfikujemy w kwestionariuszu niniejszego *Monitoringu Współpracy 2012*. Kolejnym wyjaśnieniem może być wyższy poziom zaufania pomiędzy urzędem a lokalnymi społecznikami w gminach wiejskich, dużą wiedzą lokalnych aktorów o wzajemnych działaniach. Jeśli idzie o umowy wieloletnie w obszarze zadań wspieranych, to tych najwięcej podpisano w miastach na prawach powiatu, w sumie 26. Zestawiając dla porównania średnie liczby umów można zobaczyć jak duże są dysproporcje w powierzaniu i wspieraniu. Na poziomie województwa odnotowaliśmy 6 umów na zadania powierzone, 549 na zadania wspierane, w miastach na prawach powiatu mamy 46 umów powierzonych i 701 wspieranych, dysproporcja jest ogromna. Zostaje ona zachowana zarówno na poziomie starostw powiatowych: powierzenie - 14, wsparcie - 375, w gminach miejskich

powierzenie - 60, wsparcie 469, w gminach miejsko-wiejskich powierzenie - 81, wsparcie 425 i w końcu gminy wiejskie - 90 umów na zadania powierzone i tu najmniejsza dysproporcja, jedynie dwukrotnie więcej na wspierane - 181 umów. (por. tabela 5)

Tabela 5. Liczba umów zawartych w 2012 r. z organizacjami pozarządowymi po rozstrzygnięciu otwartych konkursów ofert.

Typy JST	POWIERZENIE			WSPARCIE		
	Liczba umów na realizację zadań powierzanych	W tym umowy wieloletnie	Średnia liczba umów na powierzenie zadania	Liczba umów na realizację zadań wspieranych	W tym umowy wieloletnie	Średnia liczba umów na wspieranie zadań
Gminy wiejskie	90	15	1,73	181	0	3,48
Gminy miejsko-wiejskie	81	6	2,31	425	0	12,14
Gminy miejskie	60	0	2,73	469	7	21,32
Starostwa powiatowe	14	4	0,78	375	2	20,83
Miasta na prawach powiatu	46	3	11,50	701	26	175,25
UMWD	6	0	6	549	1	549
ogółem:	297	28	2,25	2700	36	20,45

Źródło: opracowanie własne.

Tabela nr 6 pokazuje, ile spośród badanych JST zawarło umowy z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku po rozstrzygnięciu otwartych konkursów ofert. W obszarze zadań powierzonych umowy podpisano w mniej niż połowie badanych urzędów (60 wskazań, 45,45%, N=132), w tym w 9 podpisano umowy wieloletnie. Co ciekawe taka perspektywa zmniejsza dysproporcje (te były duże analizując liczbę ofert) i przyjmując taką optykę liczba urzędów, które zawarły umowy na realizację zadań wspieranych nie przekracza już kilkukrotnie liczby JST z umowami na zadania powierzone. Umowy na zadania wspierane podpisano w 91 JST, w tym w 6 również podpisano umowy wieloletnie.

Tabela 6. Liczba JST, które zawarły umowy w 2012 r. z organizacjami pozarządowymi po rozstrzygnięciu otwartych konkursów ofert.

Typy JST	POWIERZENIE				WSPARCIE			
	Liczba JST, które zawarły umowy na realizację zadań powierzanych	Procent JST	JST, które zawarły umowy wieloletnie	Procent JST	Liczba JST, które zawarły umowy na realizację zadań wspieranych	Procent JST	JST, które zawarły umowy wieloletnie	Procent JST
Gminy	22	42,31%	3	5,77%	30	57,69%	0	0,00%

wiejskie								
Gminy miejsko-wiejskie	15	42,86%	1	2,86%	26	74,29%	0	0,00%
Gminy miejskie	10	45,45%	0	0,00%	16	72,73%	2	9,09%
Starostwa powiatowe	9	50,00%	3	16,67%	14	77,78%	2	11,11%
Miasta na prawach powiatu	3	75,00%	2	50,00%	4	100,00%	1	25,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%	1	100,00%	1	100,00%
ogółem:	60	45,45%	9	6,82%	91	68,94	6	4,55%

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując zebrane informacje możemy w tabeli nr 7 porównać liczbę ofert do liczby zawartych umów, w tym umów wieloletnich. Możemy zobaczyć wysokość przekazanych środków oraz, co stanowi dużo lepszy wskaźnik wielkości kwot przekazywanych na realizowane zadania przez organizacje pozarządowe, odsetek budżetu, pozwalający nam zobaczyć, jaka część budżetu JST przeznaczana jest na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe. Tu warto jeszcze zwrócić uwagę na liczbę umów wieloletnich, rzadko praktykowanych. Na 132 jednostki samorządu terytorialnego podpisano takich umów 64 i prawie połowa z nich (29 wskazań) została podpisana przez miasta na prawach powiatu.

Tabela 7. Współpraca finansowa JST z sektorem pozarządowym w 2012 roku w ramach otwartego konkursu ofert.

2012	Liczba ofert	Liczba umów	W tym umowy wieloletnie	Wysokość przekazanych środków	Średni Procent budżetu JST
Gminy wiejskie	348	271	15	6 086 976,00	0,44%
Gminy miejsko-wiejskie	603	506	6	8 952 696,00	0,63%
Gminy miejskie	610	529	7	8 420 076,00	0,60%
Starostwa powiatowe	389	389	6	6 970 133,00	0,42%
Miasta na prawach powiatu	1188	747	29	79 883 710,00	0,91%
UMWD	1358	555	1	21 776 925,00	1,29%
ogółem:	4496	2997	64	132 090 516,00	0,54%

Źródło: opracowanie własne.

Dolnośląskie urzędy administracji samorządowej, które wzięły udział w niniejszym badaniu przekazały organizacjom pozarządowym w 2012 roku w sumie 132 090 516 zł, co stanowiło średnio 0,54% ich budżetu. Najwyższe kwoty przekazały największe miasta naszego regionu, w sumie 79 883 710 zł. Zależało nam jednak, żeby pokazać nie tylko kwoty, ale również to, jaką część budżetu JST przekazały organizacjom pozarządowym. Choćby dlatego, że liczba przekazywanych

środków jest istotna, ale nie można jej analizować w oderwaniu od kondycji finansowej danej JST. Przykładem nieskrajnym, ale pokazującym różnice w ujmowaniu kwot może być porównanie Miasta Wrocławia i UMWD. Miasto Wrocław przekazało w 2012 roku środki w wysokości 66 546 657 zł, a Urząd Marszałkowski przekazał ich w sumie 21 302 378 zł, czyli trzykrotnie mniej. Jednak dla miasta Wrocławia przekazana kwota stanowiła 1,98% budżetu, a dla samorządu województwa 1,29% i tutaj różnica nie wydaje się już tak znaczna. Niestety w wielu przypadkach urzędy nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie, 27 braków danych. Spośród uzyskanych wskazań najwyższy odsetek budżetu odnotował UMiG w Bierutowie (3,45%), następnie UM w Dzierżonowie (2,73), kolejno starostwo powiatowe w Jeleniej Górze (2,54%). Zestawienie kwot przekazanych w sumie przez poszczególne typy JST w 2012 roku organizacjom pozarządowym wraz z odsetkiem uśrednionym budżetu zawiera tabela nr 8.

Tabela 8. Środki przekazywane przez JST w 2012 r. organizacjom pozarządowym na podstawie otwartych konkursów ofert.

2012	Zadania powierzane	Średnie kwoty	Zadania wspierane	Średnie kwoty	Średni Procent budżetu JST	Maks. Średniego odsetka budżetu
Gminy wiejskie	2 542 250,00	48 889,42	3 544 726,00	68 167,81	0,44%	1,30%
Gminy miejsko-wiejskie	2 472 162,00	70 633,20	6 480 534,00	185 158,11	0,63%	3,45%
Gminy miejskie	1 291 626,00	58 710,27	7 128 450,00	324 020,45	0,60%	2,73%
Starostwa powiatowe	3 076 864,00	170 936,89	3 893 269,00	216 292,72	0,42%	2,54%
Miasta na prawach powiatu	8 675 806,00	2 168 951,50	71 207 904,00	17 801 976,00	0,91%	1,98%
UMWD	474 547,00	474 547,00	21 302 378,00	21 302 378,00	1,29%	1,29%
ogółem:	18 533 255,00	140 403,45	113 557 261,00	860 282,28	0,54%	3,45%

Źródło: opracowanie własne.

JST odpowiadały również na pytania o zlecenie zadań w trybie pozakonkursowym, o to, czy w ogóle stosują taką procedurę i tu szczegółowe dane zawiera tabela nr 9. Informacja o tym, jaką podstawę prawną wskazują urzędy pokazuje tabela nr 10. Wśród uczestników monitoringu niespełna połowa stosuje w swoich praktykach tryb pozakonkursowy zlecenia zadań - 47,93% i taką proporcję widać w większości typów JST poza starostwami powiatowymi, gdzie jedynie 4 starostwa deklarują ten tryb zlecenia zadań, co stanowi 26,67% uczestniczących w monitoringu powiatów ziemskich.

Tabela 9. Zlecenie zadań organizacjom pozarządowych w trybach innych niż konkursowy w 2012 roku.

2012	tak	Procent ważnych ¹	nie	Procent ważnych
Gminy wiejskie	22	47,83%	24	52,17%
Gminy miejsko-wiejskie	17	50,00%	17	50,00%
Gminy miejskie	11	52,38%	10	47,62%

¹ Braki danych nie są brane pod uwagę.

Starostwa powiatowe	4	26,67%	11	73,33%
Miasta na prawach powiatu	3	75,00%	1	25,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%
ogółem:	58	47,93%	63	52,07%

Źródło: opracowanie własne.

Wskazywana najczęściej przez urzędy podstawa prawna to tryb art. 19 a UDPP, tzw. małe granty. Taką odpowiedź wskazały 23 urzędy, co stanowi 17,42% ogółu badanych, ale 39,65% JST deklarujących pozakonkursowy tryb zlecenia zadań. Następnie urzędy wskazały:

- *własne uchwały wydane na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (13 wskazań, co stanowi 9,85% ogółu badanych JST i 22,42% tych stosujących tryb pozakonkursowy),
- *zlecenie zadań na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (9 wskazań, co stanowi 6,82% ogółu badanych JST i 15,51% tych stosujących tryb pozakonkursowy),
- *ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (7 wskazań, 5,30% ogółu badanych JST i 12,07% stosujących tryb pozakonkursowy),
- *oraz uchwałę JST wydaną na podstawie ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych, również 7 wskazań.*

Tabela 10. Tryby pozakonkursowe zlecenia zadań organizacjom pozarządowym w 2012 roku.

Lp.	2012	Liczba wskazań	Ranga
1.	Na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64, poz. 593 z późn. zm).	9	3
2.	Na podstawie ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jednolity Dz. U. 2008, Nr 69, poz. 419).	7	4
3.	Na podstawie ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jednolity Dz. U. 2002, Nr 147, poz. 1229).	1	10
4.	Na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. 2004, Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.).	4	7
5.	Na podstawie uchwały JST wydanej na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003, Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).	13	2
6.	Na podstawie uchwały JST wydanej na podstawie ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych.	7	4
7.	Na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2007, Nr 223, poz. 1655 z późn. zm.).	4	
8.	Na podstawie ustawy z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.06. nr 227, poz. 1658, z późn. zm.)	0	
9.	Na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2008 r. nr 14, poz. 92 z późn. zm.)	2	

10.	Na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. Nr 155, poz. 1298, z późn. zm.)	6	
11.	Inne, najczęściej na podst. art 19 a UDPP	23	

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując współpracę finansową w trybie pozakonkursowym w 2012 roku: uczestnicy badania otrzymali od organizacji pozarządowych w sumie 803 oferty, najwięcej bo 481 otrzymał UMWD. Podpisano ogółem 538 umów, w tym również najwięcej podpisał ich samorząd województwa - 237. Miasto Wrocław podpisało w tym trybie umowę wieloletnią i jest to jedyna umowa wieloletnia w trybie pozakonkursowym, jaką odnotowano w tym badaniu. I tylko jeden urząd zaznaczył wykorzystanie środków z funduszy strukturalnych UE - UMWD.

W przypadku powiatów grodzkich liczba umów (80) znacznie przewyższała liczbę ofert (35). I tak we wszystkich miastach na prawach powiatu liczba ofert równała się liczbie umów poza Wrocławiem, który otrzymał 6 ofert i podpisał 51 umów.

Tabela 11. Inne tryby niż otwarty konkurs ofert w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

2012	Liczba ofert	Liczba umów	W tym umowy wieloletnie	Wysokość przekazanych środków	W tym z funduszy strukturalnych UE
Gminy wiejskie	93	90	0	1 391 835,35	0,00
Gminy miejsko-wiejskie	111	93	0	7 693 570,00	0,00
Gminy miejskie	44	44	0	1 191 853,00	0,00
Starostwa powiatowe	39	14	0	508 827,45	0,00
Miasta na prawach powiatu	35	80	1	22 686 467,00	0,00
UMWD	481	237	0	6 769 321,00	149 389,00
ogółem:	803	538	1	40 241 873,80	149 389,00

Źródło: opracowanie własne.

Co dziesiąty urząd (10,6%) spośród uczestników badania zerwał bądź unieważnił podpisaną umowę. W sumie zerwano 34 umowy. 15 umów zerwano w gminach miejsko-wiejskich, 10 w miastach na prawach powiatu, 5 w starostwach powiatowych. Dwie umowy zerwano w gminach wiejskich i w UMWD.

Tabela 12. Zerwane umowy w 2012 r.

2012	Liczba JST w których zerwano bądź unieważniono umowy pomiędzy urzędem a organizacją pozarządową	Procent ważnych	Liczba zerwanych umów
Gminy wiejskie	2	4,35%	2
Gminy miejsko-wiejskie	5	14,71%	15
Gminy miejskie	0	0,00%	0
Starostwa powiatowe	4	25,00%	5
Miasta na prawach powiatu	2	50,00%	10

UMWD	1	100,00%	2
ogółem:	14 (10,6% JST, które nadesłały ankiety)	11,48%	34

Źródło: opracowanie własne.

Powodem unieważnienia lub zerwania umowy z organizacją pozarządową najczęściej podawanym przez urzędy była rezygnacja samej organizacji z realizacji zadania (8 wskazań), wskazano jeszcze niewywiązanie się z obowiązku złożenia sprawozdania z realizacji zadania we właściwym terminie oraz przeszkody natury obiektywnej, np.: niewykonalność projektu z powodu zdarzeń losowych (te dwie ostatnie przyczyny otrzymały niewiele, bo po 3 wskazania). Widać więc, że zrywanie umów jest niesłychanie rzadką praktyką i współpracujące ze sobą strony starają się współpracę realizować w pełni. Liczba 14 urzędów, które zerwały w sumie 34 umowy nie jest niczym niepokojącym. Ciekawe jednak pozostaje wyjaśnienie dlaczego najczęściej same organizacje rezygnują z realizacji zadań i jak można temu przeciwdziałać.

Tabela 13. Przyczyny unieważnienia lub zerwania umów zawartych pomiędzy JST a organizacjami pozarządowymi w 2012 roku.

Lp.	2012	Liczba wskazań	Ranga
1.	Rezygnacja podmiotu z realizacji zadania.	8	1
2.	Brak wystarczającego poziomu finansowania projektu, np. podmiot nie zdołał pozyskać dostatecznych środków finansowych z innych źródeł.	1	4
3.	Niewywiązanie się z obowiązku złożenia sprawozdania z realizacji zadania we właściwym terminie.	3	2
4.	Przeszkody natury obiektywnej, np.: niewykonalność projektu z powodu zdarzeń losowych.	3	2
5.	Wykorzystanie dotacji niezgodnie z zawartą umową.	1	4
6.	Trudności organizacyjne spowodowane niekorzystnym wyborem terminu realizacji zadania.	0	7
7.	Inne	1	4

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 14 ilustruje rozkład odpowiedzi na pytanie o obszary współpracy finansowej pomiędzy JST uczestniczącymi w badaniu a organizacjami pozarządowymi. W 2012 roku najczęściej zlecano zadania, tym samym najczęściej realizowane były one w obszarze kultury fizycznej i sportu - 103 wskazania, co stanowi prawie dwie piąte badanej populacji (78,03%). Wynik ten jest zbliżony z wynikami opracowań krajowych i regionalnych, które pokazują, że ten obszar zdecydowanie wyprzedza pozostałe, przodują w nim kluby sportowe, najliczniej reprezentowany typ NGO na terenach wiejskich, istniejący zresztą na terenie niemalże każdej JST. Kolejnym obszarem najczęściej wskazywanym była kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego - 50 wskazań, co stanowi 37,88% badanych. Na pozycji trzeciej, zgodnie z liczbą wskazań, uplasował się wypoczynek dzieci i młodzieży z liczbą 42 wskazań, co stanowi 31,82%. Niewiele mniej wskazań - 40 otrzymał obszar ochrony i promocji zdrowia (30, 30% badanych). Oznacza to, że co trzeci badany urząd zleca swoje zadania organizacjom pozarządowym w tych dwóch wskazanych wyżej obszarach – zdrowie i wypoczynek dzieci i młodzieży. Co czwarty urząd uczestniczący w monitoringu wskazał obszar działań na rzecz osób niepełnosprawnych – 33 wskazania, 25% ogółu badanych. Tyle samo wskazań otrzymał obszar związany z turystyką i rekreacją, a także obszar przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym. Ostatnim często wskazywanym obszarem z liczbą 32

wskazań był obszar pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób.

Tabela 14. Sfery pożytku publicznego w ramach których zlecano organizacjom pozarządowym zadania w 2012 roku.

Lp.	Sfery pożytku publicznego	Liczba wskazań	Procent
1.	pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób	32 (8)²	24,24%
2.	działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	12	9,09%
3.	działalność charytatywna	5	3,79%
4.	podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej	20	15,15%
5.	działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego	4	3,03%
6.	ochrona i promocja zdrowia	40 (4)	30,30%
7.	działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	33 (5)	25,00%
8.	promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy	4	3,03%
9.	działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn	1	0,76%
10.	działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym	21	15,91%
11.	działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości	5	3,79%
12.	działalność wspomagająca rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej;	1	0,76%
13.	działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych	10	7,58%
14.	nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie	22	16,67%
15.	wypoczynek dzieci i młodzieży	42 (3)	31,82%
16.	kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego	50 (2)	37,88%
17.	wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	103 (1)	78,03%
18.	ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego	13	9,85%
19.	turystyka i krajoznawstwo	33 (5)	25,00%
20.	porządek i bezpieczeństwo publiczne	9	
21.	obronność państwa i działalność Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej	1	0,76%
22.	upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działania wspomagające rozwój demokracji	2	1,52%
23.	ratownictwo i ochrona ludności	13	9,85%
24.	pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą	1	0,76%
25.	upowszechnianie i ochrona praw konsumentów	4	3,03%
26.	działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijanie kontaktów	5	3,79%

2 W nawiasie podano rangę tych obszarów, które były najczęściej wskazywane.

Lp.	Sfery pożytku publicznego	Liczba wskazań	Procent
	i współpracy między społeczeństwami		
27.	promocja i organizacja wolontariatu	11	8,33%
28.	pomoc Polonii i Polakom za granicą;	0	0,00%
29.	działalność na rzecz kombatantów i osób represjonowanych	7	9,85%
30.	promocja Rzeczypospolitej Polskiej za granicą	0	0,00%
31.	działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka	4	3,03%
32.	przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym	33 (5)	25,00%
33.	działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w pkt.1-32	4	3,03%

Źródło: opracowanie własne.

Administracja samorządowa może również wspierać działalność organizacji pozarządowych tworząc na swoim terenie podmioty działające na rzecz trzeciego sektora. Takie jednostki mogą być prowadzone przez samorząd bądź może to być zadanie realizowane przez organizacje pozarządowe. Nasz monitoring ujawnił, że w 2012 roku takich podmiotów na Dolnym Śląsku powstały trzy, nie są one jedyne i trudno nam oszacować ze stuprocentową pewnością, że nie powstało ich więcej. Jednak ze 132 urzędów, które odpowiedziały na nasze pytania otrzymaliśmy informację, że ogółem takich podmiotów mamy 12, w tym 8 prowadzonych jest przez urząd a 4 przez organizacje pozarządowe. Trzy z nich działają od roku.

Pytaliśmy również o to, jakie środki przeznaczają urzędy na funkcjonowanie takich jednostek i na to pytanie odpowiedział jedynie Urząd Miasta Wrocławia, informując, że na to działanie przeznaczył w 2012 roku 460 803 złotych.

Tabela 15. Jednostki wspierające działalność organizacji pozarządowych utworzone w 2012 roku.

JST	tak	Procent	nie	Procent	Prowadził urząd ³	Prowadziły NGO
Czy urząd w 2012 r. utworzył jednostkę lub jednostki wspierające działalność NGO?	3	2,27%	128	97,73%	8	4

Źródło: opracowanie własne.

Ostatnie pytanie o współpracę finansową dotyczyło pożyczek, poręczeń i gwarancji. Pytaliśmy zarówno o to, czy urzędy stosują takie instrumenty finansowe i jeśli tak, to w jakim zakresie. Wynik pokazuje, że te formy współdziałania są stosowane przez administrację samorządową niezwykle rzadko. Zaledwie 4 urzędy w 2012 roku wybrały takie instrumenty współpracy, co stanowi 3,03% ogółu badanych JST. Wśród pionierów znalazł się UMiG Bystrzyca Kłodzka oraz UMiG Lubomierz. Oba urzędy w 2012 roku udzieliły po dwie pożyczki organizacjom pozarządowym. UG Czernica udzielił jednej pożyczki. Żaden z badanych urzędów nie zadeklarował stosowania praktyki gwarancji. Jako jedyny poręczenia udzielił w 2012 roku UG Kotla. Suma udzielonych pożyczek wyniosła 167 831 złotych, co daje średnią kwotę 55 943 złotych 67 groszy na

³ Na to pytanie odpowiadały także pozostałe JST, które na swoim terenie mają jednostki wspierające działalność organizacji pozarządowych, stąd dużo wyższa liczba wskazań.

każdy z trzech urzędów. Natomiast średnia suma pożyczki w 2012 roku wyniosła 33 566 złotych 20 groszy. Maksymalna kwota udzielonej pożyczki wyniosła 132 500 złotych, minimalna zaś 12 431 złotych. Poręczenie zostało udzielone na kwotę 4 800,00 złotych.

Tabela 16. Pożyczki i poręczenia udzielone organizacjom pozarządowym w 2012 roku.

Liczba pożyczek	Liczba gwarancji	Liczba poręczeń	Suma pożyczek	Średnia suma udzielonej pożyczki	Maks. kwota udzielonej pożyczki dla NGO w 2012 r.	Min. kwota udzielonej pożyczki dla NGO w 2012 r.	Suma poręczeń
5	0	1	167 831,00	33 566,20	132 500, 00	12 431,00	4 800,00

Źródło: opracowanie własne.

Elementem dodatkowym, o którym należałoby wspomnieć, omawiając współpracę finansową administracji samorządowej z organizacjami pozarządowymi są fundusze sołeckie. Dotyczą one oczywiście tylko i wyłącznie samorządów gminnych, na terenie których znajdują się sołectwa. Rozkład gmin, które dotowały sołectwa oraz wielkość kwot zawiera tabela 17. Większość gmin stosuje ten instrument finansowy, pozwalający jednostce pomocniczej, jaką jest sołectwo dysponować samodzielnie kwotą wyodrębnioną przez radę gminy właśnie w postaci funduszu sołeckiego. Kwoty ogółem przekazane w 2012 roku przez gminy wiejskie uczestniczące w badaniu to ponad 7 mln złotych, gminy miejsko-wiejskie – ponad 5 mln. Średnie kwoty funduszu sołeckiego dla gminy wiejskiej i miejsko-wiejskiej były bardzo zbliżone i wynosiły ok. 198 tys. złotych.

Tabela .17 Urzędy, które w 2012 roku przekazywały środki z funduszy sołeckich.

2012	Tak	Procent	Nie	Procent	Kwota	Średnia*
Gminy wiejskie	36	69,23%	16	30,77%	7 139 422,49	198 317,29
Gminy miejsko-wiejskie	26	74,29%	7	2,00%	5 138 452,66	197 632,79
Gminy miejskie ⁴	1	4,54%	----	----	28 000,00	28 000,00
ogółem: ⁵	63	71,59%	23	26,44%	12 305 875,15	195 331,35

Źródło: opracowanie własne. (*średnia kwota przypadająca na JST, które przekazywały środki z funduszu sołeckiego w 2012 roku)

II. WSPÓŁPRACA POZAFINANSOWA

Współpraca pozafinansowa to bogaty katalog działań, zawierający użyczenie lokali na preferencyjnych warunkach, tworzenie wspólnych zespołów, konsultowanie projektów aktów normatywnych oraz dokumentów o charakterze strategicznym, to także współtworzenie lokalnych polityk publicznych, tworzenie partnerstw, udzielanie patronatów i wiele innych działań. W monitoringu współpracy dolnośląskich samorządów z organizacjami pozarządowymi za rok 2012 pytaliśmy o te najbardziej podstawowe kwestie: lokale, wspólne zespoły oraz konsultacje.

4 Sytuacja, w której na terenie gminy miejskiej występuje sołectwo jest rzadka i warta odnotowania w raporcie. Fundusz sołecki w tym przypadku wyasygnował urząd miejski w Pieszcach, który na swoim terenie ma sołectwo, efekt uwarunkowań historycznych.

5 Procentowe dane sum dla odpowiedzi twierdzących uwzględniają wszystkie gminy wiejskie, miejsko-wiejskie, które wzięły udział w badaniu jak i UM Pieszyce. Natomiast procentowe dane odpowiedzi przeczących uwzględniają liczbę wszystkich gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, które wzięły udział w badaniu.

Pytaliśmy o te informacje, o które można pytać w ramach badania ilościowego i które mogą stać się częścią kwestionariusza ankiety w *Monitoringu Współpracy*. Wyniki prezentujemy poniżej.

Tabela 18. Użytkowanie wieczyste przez organizacje pozarządowe nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa lub JST w drodze przekazania przez urząd.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych	Liczba nieruchomości
Gminy wiejskie	0	0,00%	52	100,00%	0
Gminy miejsko-wiejskie	4	11,43%	31	88,57%	11
Gminy miejskie	1	4,55%	31	88,57%	1
Starostwa powiatowe	1	5,56%	17	94,44%	2
Miasta na prawach powiatu	0	0,00%	4	100,00%	0
UMWD	0	0,00%	1	100,00%	0
ogółem:	6	4,55%	126	95,45%	14

Źródło: opracowanie własne.

W 2012 roku 6 spośród 132 urzędów administracji samorządowej przekazało organizacjom pożytku publicznego prawo użytkowania wieczystego nieruchomości. Były to cztery gminy miejsko-wiejskie, jedna miejska i jedno starostwo powiatowe. Najwięcej nieruchomości przekazały gminy - 11, w tym UMiG Bystrzyca Kłodzka (6 nieruchomości), UMiG Bogatynia, UMiG Stronie Śląskie (po dwie nieruchomości), UM Dzierżoniów i UMiG Leśna (po jednej). Starostwo Powiatowe w Wołowie przekazało dwie nieruchomości. Informacje o użytkowaniu wieczystym zawiera tabela nr 18.

Dużo bardziej popularne w porównaniu z przekazaniem w użytkowanie wieczyste jest wynajmowanie lub użyczenie lokali organizacjom pozarządowym na preferencyjnych warunkach. W 2012 roku badane urzędy przekazały w ten sposób w sumie 994 nieruchomości, z czego 729 to lokale przekazane przez UM Wrocławia. Oznacza to, że pozostałe urzędy rozdysponowały na preferencyjnych warunkach 265 lokali, w tym gminy wiejskie przekazały ich 98, gminy miejsko-wiejskie - 57, gminy miejskie - 75, starostwa powiatowe - 14, powiaty grodzkie - 750. Lokale przekazały w 2012 roku: połowa gmin wiejskich (51,92%), trzy czwarte gmin miejskich (72,73%), trzy miasta na prawach powiatu, 15 gmin miejsko-wiejskich (44,12%) i cztery starostwa powiatowe (23,53%). Szczegółowe dane zawiera tabela nr 19.

Tabela 19. Nieruchomości wynajmowane lub użyczone organizacjom pozarządowym przez JST w 2012 roku na preferencyjnych zasadach.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych	Liczba nieruchomości
Gminy wiejskie	27	51,92%	25	48,08%	98
Gminy miejsko-wiejskie	15	44,12%	19	55,88%	57
Gminy miejskie	16	72,73%	6	27,27%	75
Starostwa powiatowe	4	23,53%	13	76,47%	14
Miasta na prawach	3	75,00%	1	25,00%	750 ⁶

⁶ UM Wrocław użycza lub wynajmuje 729 nieruchomości.

powiatu					
UMWD	0	0,00%	1	100,00%	0
ogółem:	65	50,00%	65	50,00%	994

Źródło: opracowanie własne.

Ważnym aspektem współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi jest tworzenie wspólnych zespołów o charakterze inicjatywnym lub/ i doradczym. Realnie działające zespoły, mające w swoim składzie przedstawicieli różnych środowisk, w tym przedstawicieli urzędu i organizacji pozarządowych, są doskonałą przestrzenią na prowadzenie dialogu obywatelskiego w takim obszarze, którego funkcjonowanie zespołu dotyczy. Członkowie takich zespołów, chcąc funkcjonować efektywnie, muszą z największą dbałością podchodzić do wymiany informacji między sobą. Budowanie skutecznego systemu komunikacji to podstawowy wymiar działania zespołu, poza tym funkcjonowanie takich zespołów przekłada się na zwiększenie wiedzy ich członków o sobie nawzajem, zwiększenie świadomości o wzajemnych potrzebach, priorytetach, obawach. Zespoły takie powinny stawać się słyszalnym głosem w tworzeniu lokalnych polityk publicznych, oczywiście nie jedynym, a ich działania powinny mieć bezwzględnie charakter jawny. Na Dolnym Śląsku spośród urzędów biorących udział w monitoringu niespełna połowa JST (43,94%, 58 wskazań) zadeklarowała posiadanie takich zespołów. Na poziomie regionalnym oraz w powiatach grodzkich takie zespoły istnieją. Ma je również zdecydowana większość powiatów ziemskich - 72,22%. W gminach miejskich wskaźnik ten wynosi prawie 41%, w gminach miejsko-wiejskich jest trochę lepiej – prawie 46%. Najmniej zespołów zadeklarowały gminy wiejskie, ma je niespełna 29% gmin wiejskich. Oczywiście należy pamiętać, że jedno to mieć zespół czy zespoły w skład których wchodzi również przedstawiciele organizacji pozarządowych, a drugie to mieć „dobrze” działające zespoły. My zatrzymaliśmy się na etapie badania liczby istniejących zespołów. Ich najmniejsza liczba w gminach wiejskich nie powinna dziwić mając na uwadze nie tylko już wcześniej wspomnianą niską liczebność sformalizowanych grup społecznych na terenach wiejskich, ale także charakter organizacji społecznej tych terenów. Mamy tu przecież sołectwa z sołtysami i radami sołeckimi, które są przestrzenią działania liderów społecznych. Sołtysi są częstymi uczestnikami posiedzeń rady gminy. Także, a może nawet przede wszystkim zebrania wiejskie są przestrzenią spotkań i dyskusji, co z pewnością oddala potrzebę tworzenia oficjalnych zespołów o charakterze opiniodawczo-konsultacyjnym i inicjatywnym.

Tabela 20. Zespoły doradcze i inicjatywne funkcjonujące w 2012 roku przy JST, w skład których wchodzi również przedstawiciele organizacji pozarządowych.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych	Liczba zespołów
Gminy wiejskie	15	28,85%	37	71,15%	24
Gminy miejsko-wiejskie	16	45,71%	19	54,29%	20
Gminy miejskie	9	40,91%	13	59,09%	16
Starostwa powiatowe	13	72,22%	5	27,78%	24
Miasta na prawach powiatu	4	100,00%	0	0,00%	23
UMWD	1	100,00%	0	0,00%	4
ogółem:	58	43,94%	74	56,06%	111

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 20 pokazuje również w ostatniej kolumnie liczbę istniejących zespołów wskazaną

przez badanych. I tak w sumie 132 JST, które wzięły udział w badaniu deklarują istnienie 111 zespołów w 2012 roku. Najczęściej były to:

- Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych (34 wskazania),
- Rady sportu (21 wskazań),
- Rady ds. osób niepełnosprawnych (12 wskazań),
- RDPP (9 wskazań),
- Rady zatrudnienia (8 wskazań).

Tabela 21. Rodzaje zespołów doradczych i inicjatywnych, działających w 2012 roku przy JST, w których członkami byli przedstawiciele urzędu i organizacji pozarządowych.

Lp.	2012	Liczba wskazań	Ranga
1.	Rada Działalności Pożytku Publicznego	9	4
2.	Inny zespół do spraw współpracy z organizacjami pozarządowymi	5	7
3.	Rada sportu	21	2
4.	Rada ds. osób niepełnosprawnych	12	3
5.	Rada ds. kultury	2	9
6.	Komisja rozwiązywania problemów alkoholowych	34	1
7.	Rada ds. przeciwdziałania patologiom	2	9
8.	Rada zatrudnienia	8	6
9.	Zespół do spraw wdrożenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	4	8
10.	Inne	7	5

Źródło: opracowanie własne.

III. KONSULTACJE PROJEKTÓW AKTÓW PRAWNYCH

W kwestionariuszu ankiety *Monitoringu Współpracy 2012* zamieściliśmy pytania o praktyki konsultowania z organizacjami pozarządowymi projektów uchwał, dokumentów o charakterze strategicznym/planistycznym. Pytaliśmy zarówno o to, czy urzędy konsultują planowane i realizowane przez siebie lokalne polityki publiczne, zawarte w dokumentach programowych JST i w jakiej formie to robią. Odpowiedzi na pierwsze pytanie tej serii ilustruje tabela 21. Jak można z niej wyczytać zdecydowana większość - prawie 76% JST (100 badanych) konsultuje z organizacjami pozarządowymi dokumenty programowe, strategiczne oraz projekty aktów prawnych. To jednak oznacza, że 32 urzędy tego nie robią, mimo że mają taki obowiązek. Porównując to z wynikami informującymi o liczbie JST zlecającej zadania organizacjom pozarządowym (120 JST), możemy powiedzieć, że konsultujących urzędów mamy mniej wśród respondentów, niż tych zlecających zadania. Możliwym wyjaśnieniem tej sytuacji może być to, że współpraca z organizacjami pozarządowymi nie jest postrzegana jako jeden z elementów strategicznych działania JST, wymagający wydyskusowania i uwspólnienia. Stąd zlecenie zadań publicznych nie wymaga w sposób samoistny procedur konsultacyjnych. Tematy konkursów, a przez to obszary działań są albo powielane z roku na rok albo dyskutowane doraźnie i z grupą zainteresowanych organizacji, ewentualnie wśród samych urzędników, którzy dostrzegają potrzebę realizacji zadania, które mogłaby wykonać organizacja społeczna. Kolejnym powodem i przeszkodą może być również brak wiedzy i umiejętności prowadzenia konsultacji społecznych po stronie urzędu. Często jest to również związane z brakiem wyspecjalizowanej kadry urzędniczej

w tym obszarze, nawet mimo otwartości i chęci samych urzędników, trudno jest prowadzić rzetelnie i efektywnie konsultacje bez doświadczenia w tym zakresie. Konsultacje społeczne wymagają również czasu i tu powtarza się sytuacja sprzed dekady, kiedy to prowadzono debatę o tym, że osoby odpowiedzialne w urzędach za kontakty z organizacjami pozarządowymi powinny zajmować się głównie, o ile nie tylko i wyłącznie tym tematem. Doczekaliśmy się w większości urzędów, pracowników, a wcale nie rzadko również zespołów, które odpowiadają za współpracę z organizacjami pozarządowymi. Specjalistów ds. konsultacji społecznych spotykamy niezmiernie rzadko w szeregach administracji samorządowej, ale może i tu obrót spraw będzie podobny, tym bardziej, że zapotrzebowanie na procedury konsultacyjne rośnie. To może być także przestrzeń współpracy międzysektorowej i obszar zadań, realizowany przez organizacje pozarządowe, które taką wyspecjalizowaną kadrą w procedurach konsultacyjnych dysponują.

Najniższy odsetek urzędów „konsultujących” mamy wśród gmin wiejskich, jest ich 36, co stanowi niespełna 70% wszystkich gmin wiejskich, które wzięły udział w badaniu. Bardzo podobną sytuację odnotowujemy w gminach miejsko-wiejskich – prawie 69% konsultuje projekty aktów prawnych. W miastach i powiatach ziemskich proporcje są zbliżone. W gminach miejskich konsultuje 86% badanych, w powiatach 89% starostw powiatowych. Wszystkie miasta na prawach powiatu i samorząd województwa realizują konsultacje z organizacjami pozarządowymi. Samorząd województwa skonsultował 5 projektów z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku. Liczba skonsultowanych projektów przez dolnośląskie powiaty grodzkie wyniosła 47 i to najwyższy wskaźnik dla dolnośląskich samorządów. Zgodnie z deklaracjami Legnica skonsultowała w 2012 roku 19 projektów aktów prawnych i dokumentów programowych/ strategicznych, Wrocław 23 projekty, Wałbrzych: 4 i Jelenia Góra: 1.

Tabela 22. Urzędy, które konsultowały projekty aktów prawnych lub dokumentów programowych i strategicznych z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych	Liczba Projektów
Gminy wiejskie	36	69,23%	16	30,77%	51
Gminy miejsko-wiejskie	24	68,57%	11	31,43%	82
Gminy miejskie	19	86,36%	3	13,64%	27
Starostwa powiatowe	16	88,89%	2	11,11%	30
Miasta na prawach powiatu	4	100,00%	0	0,00%	47
UMWD	1	100,00%	0	0,00%	5
ogółem:	100	75,76%	32	24,24%	242

Źródło: opracowanie własne.

Najczęstszym sposobem udostępniania organizacjom pozarządowym materiałów do konsultacji w 2012 roku, wskazanym przez urzędy była publikacja w Biuletynie Informacji Publicznej - 84 wskazania (63,64% badanych). Najrzadziej organizowano spotkania robocze z interesariuszami - 13 wskazań (9,85%). Zdecydowana większość JST prowadzi konsultacje dość pasywnie i zwykle w sposób niepełny, czyli dbający o przekazanie informacji, nie zaś o zebranie opinii. Prawie 60% badanych poza publikacją w BIP, zamieszcza materiał do konsultacji na stronie urzędu (59,09%) oraz udostępnia materiały do wglądu w urzędzie (56,82%). Niemalże co czwarty urząd (26,51%) wykorzystuje w procesie konsultacji pocztę tradycyjną i elektroniczną, rozsyłając organizacjom pozarządowym materiały. Bardziej angażujące formy konsultacji i zwykle te najbardziej owocne znalazły się na końcu, uzyskując najniższą liczbę wskazań, w sumie było ich

29 jednak w czterech przypadkach badany urząd zaznaczył obie formy. Można zatem podsumować, że te formy stosowane są przez 25 JST, które wzięły udział w badaniu. Spotkania, o których już była mowa organizuje 13 urzędów, konferencje konsultacyjne wskazało 16 JST. Szczegółowe dane zamieszczone zostały w tabeli 23.

Tabela 23. Forma i sposób udostępniania organizacjom pozarządowym do konsultacji projektów aktów prawnych, dokumentów programowych i strategicznych w 2012 roku przez JST.

Lp.	2012	Liczba wskazań	Ranga
1.	BIP	84 (63,64%)	1
2.	Strona internetowa urzędu	78 (59,09%)	2
3.	Do wglądu w siedzibie urzędu	75 (56,82%)	3
4.	Konferencja konsultacyjna	16 (12,12%)	5
5.	Spotkanie robocze z interesariuszami	13 (9,85%)	5
6.	Poczta tradycyjna i elektroniczna	35 (26,51%)	4
7.	Inne (tablica ogłoszeń – 2 wskazania, informacja w prasie lokalnej, spotkanie w urzędzie, Kobierzyckie Forum Organizacji Pozarządowych)	11 (8,33%)	7

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 24 pokazuje ile JST, spośród badanych, dokumentowało przeprowadzone konsultacje z podziałem na poszczególne typy jednostek podziału terytorialnego. W przypadku tego pytania odnotowaliśmy sporo braków danych. W 27 przypadkach nie udzielono żadnej odpowiedzi, mimo że wystarczyło wybrać i zaznaczyć jedną z dwóch opcji, twierdzącą i przeczącą, respondent nie musiał niczego wpisywać sam. W tym pytaniu uwagę zwraca również to, że co trzeci urząd (34,29%) deklaruje brak dokumentacji procesu prowadzonych przez siebie konsultacji z NGO. Najczęściej jest to praktyka stosowana przez gminy wiejskie, 46,34% z nich nie sporządziło dokumentacji z przeprowadzonych konsultacji. Najczęściej realizowane konsultacje dokumentowane są przez starostwa powiatowe – 13 wskazań, spośród 18 uczestniczących w *Monitoringu Współpracy 2012* (prawie 90% tych, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie).

Tabela 24. Urzędy, które udokumentowały przeprowadzony proces konsultacji (ich trybu, przebiegu, rezultatu) z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku w postaci sprawozdania.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych
Gminy wiejskie	22	53,66%	19	46,34%
Gminy miejsko-wiejskie	18	69,23%	8	30,77%
Gminy miejskie	12	66,67%	6	33,33%
Starostwa powiatowe	13	86,67%	2	13,33%
Miasta na prawach powiatu	3	75,00%	1	25,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%
ogółem:	69	65,71%	36	34,29%

Źródło: opracowanie własne.

Sprawozdania, podobnie jak dokumenty do konsultacji były najczęściej udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej (37 wskazań) i na stronie internetowej urzędu (32 wskazania). Na tablicy ogłoszeń - 10 wskazań, do wglądu w siedzibie urzędu - 8 wskazań. Na podstawie otrzymanego materiału, trudno szacować stan faktyczny, ponieważ ponad połowa badanych (72

JST) nie udzieliła żadnej odpowiedzi.

Oprócz konsultowania projektów aktów prawnych badani zostali zapytani o współtworzenie dokumentów planistycznych/strategicznych z organizacjami pozarządowymi. Ten mechanizm partycypacji stosowany był zaledwie przez 16 urzędów (15,69%) na 132 JST uczestniczące w *Monitoringu Współpracy*. To wynik bardzo niepokojący, zważywszy na to, że organizacje społeczne ze swej natury należą do grup, które najłatwiej zachęcić do wspólnych prac na rzecz społeczności lokalnej. Tworzenie dokumentów o charakterze strategicznym wymaga udziału strony społecznej, uwiarygadnia dokument, pozwala dyskutować o tym, co faktycznie ważne dla mieszkańców danego obszaru. Pozwala na urealnienie idei samorządu, na włączanie się mieszkańców i ich grup nie tylko na etapie planowania, również realizowania zaplanowanych polityk publicznych. To doskonały sposób na wykorzystanie potencjału strony społecznej, w tym potencjału lokalnych organizacji pozarządowych. Rozkład odpowiedzi na to pytanie prezentuje poniższa tabela.

Tabela 25. Urzędy, które współtworzyły dokumenty o charakterze planistycznym/ strategicznym dla JST z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku poza rocznym programem współpracy.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych
Gminy wiejskie	2	5,41%	35	94,59%
Gminy miejsko-wiejskie	4	16,67%	20	83,33%
Gminy miejskie	4	20,00%	16	80,00%
Starostwa powiatowe	5	31,25%	11	68,75%
Miasta na prawach powiatu	0	0,00%	4	100,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%
ogółem:	16	15,69%	86	84,31%

Źródło: opracowanie własne.

Urzędy, które tworzyły strategie, programy i plany wspólnie z organizacjami pozarządowymi wymienili następujące dokumenty, nad którymi pracowano:

- *Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2012-2014 dla Powiatu Bolesławieckiego, Pow. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Bolesławieckim na lata 2012-2015,*
- *Strategia Rozwoju Społecznego, Strategia Rozwoju Lokalnego*
- *Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi i Podmiotami o których mowa w art. 3 ust 3 UDPP,*
- *Uchwała w sprawie opłat za usuwanie pojazdów,*
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu na lata 2012-2020,*
- *Powiatowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2012-2015, Uchwała w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,*
- *Strategia Rozwoju Miasta,*
- *Uchwała nr XVIII/123/11 RM w Nowogrodźcu z dnia 29 XII w sprawie budżetu GiM Nowogrodziec poprzez składanie przez organizacje pozarządowe deklaracji o swojej gotowości do współpracy i działań na rzecz gminy w 2012,*
- *Program Ochrony nad Zwierzętami,*
- *Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2012-2014,*

- Budżet gminy,
- Dolnośląski Regionalny Plan Działania na Rzecz Zatrudnienia na 2012, Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego 2020, Dolnośląski program profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień na lata 2013 - 20116, Plany działania na rok 2013 dla Priorytetu VI,VII,VIII,IX. „Umowa Partnerstwa”,
- Program Wspierania Rodziny na lata 2012-2014, Wieloletni Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi,
- Propozycje do budżetu gminy Ziębice

Pytając o kolejne formy pozafinansowej współpracy z organizacjami pozarządowymi, otrzymaliśmy wysoką liczbę wskazań w przypadku wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działania. Trzy czwarte (74,22%) urzędów zadeklarowało, tę formę współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi. Informacje szczegółowe zamieszczono w tabeli 26.

Tabela 26. Urzędy, które współpracowały z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku wzajemnie informując się o planowanych kierunkach działania.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych
Gminy wiejskie	33	66,00%	17	34,00%
Gminy miejsko-wiejskie	24	70,59%	10	29,41%
Gminy miejskie	18	81,82%	4	18,18%
Starostwa powiatowe	15	88,24%	2	11,76%
Miasta na prawach powiatu	4	100,00%	0	0,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%
ogółem:	95	74,22%	33	25,78%

Źródło: opracowanie własne.

Do rzadkości należało jednak stosowanie w 2012 roku tzw. inicjatywy lokalnej, która zakłada realizowanie działań przez grupę mieszkańców oraz podpisywanie umów partnerstwa. W sumie w *Monitoringu Współpracy 2012* odnotowaliśmy zaledwie 5 JST, które zadeklarowały praktykowanie tej formy współpracy. Trzy z nich to gminy wiejskie, każda z nich podpisała po jednej umowie na inicjatywę lokalną, jedna gmina miejsko-wiejska podpisała trzy umowy, zaś miasto Wrocław podpisało ich 9. Wyróżniająca wielkość na tle pozostałych jednak jak na istniejące możliwości widzimy, że zapis o inicjatywie lokalnej w UDPP realizowany jest niezmiernie rzadko.

Tabela 27. Urzędy, które podpisały z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku umowy o wykonanie inicjatywy lokalnej.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych	Liczba umów
Gminy wiejskie	3	6,00%	47	94,00%	3
Gminy miejsko-wiejskie	1	2,94%	33	97,06%	3
Gminy miejskie	0	0,00%	22	100,00%	0
Starostwa powiatowe	0	0,00%	18	100,00%	0
Miasta na prawach powiatu	1	25,00%	3	75,00%	9 ⁷
UMWD	0	0,00%	1	100,00%	0
ogółem:	5	3,88%	124	96,12%	15

Źródło: opracowanie własne.

⁷ UM Wrocław podpisał 9 umów o realizację inicjatywy lokalnej w 2012 roku.

Równie rzadko, co ilustruje tabela 28, stosowane były formy współpracy w postaci podpisanych umów partnerstwa z organizacjami pozarządowymi. Uczestniczące w badaniu JST zadeklarowały ogółem podpisanie 6 takich umów, co stanowi niespełna 5% wszystkich badanych. Takie umowy zawierane były w mniejszych jednostkach samorządowych – gminach wiejskich, miejsko-wiejskich i jedna w starostwie powiatowym. Zaprezentowana liczba umów w przypadku gmin miejsko-wiejskich jest mniejsza niż liczba JST, które taką umowę współpracy zastosowały z powodu braku danych. Dwa spośród trzech urzędów gmin miejsko-wiejskich nie udzieliło odpowiedzi o liczbie zawartych umów, mimo deklaracji, że takie są zawierane.

Tabela 28. Urzędy, które zawarły z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku umowę partnerstwa, określoną w Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych	Liczba umów
Gminy wiejskie	1	2,00%	49	98,00%	1
Gminy miejsko-wiejskie	3 ⁸	9,09%	30	90,91%	1
Gminy miejskie	1	4,55%	21	95,45%	1
Starostwa powiatowe	1	5,26%	18	94,74%	0
Miasta na prawach powiatu	0	0,00%	4	100,00%	0
UMWD	0	0,00%	1	100,00%	0
ogółem:	6	4,65%	123	95,35%	3

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zapytani o stosowanie innych form współpracy niż te wymienione dotychczas, zadeklarowali w większości (78,46%, 102 JST), że stosują również inne działania, o których szczegółowo informuje tabela 29. Tu można zaznaczyć jedynie, że spośród wszystkich typów JST, najrzadziej te odmienne formy współpracy, niż zaprezentowane dotychczas, stosowane są przez gminy wiejskie. Nie zmienia to jednak faktu, że i tak ponad 70% z rozszerza wachlarz form współpracy pozafinansowej.

Tabela 29. Urzędy, które współpracowały z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku w innych formach niż te wymienione powyżej.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych
Gminy wiejskie	36	70,59%	15	29,41%
Gminy miejsko-wiejskie	28	82,35%	6	17,65%
Gminy miejskie	20	90,91%	2	9,09%
Starostwa powiatowe	13	72,22%	5	27,78%
Miasta na prawach powiatu	4	100,00%	0	0,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%
ogółem:	102	78,46%	28	21,54%

Źródło: opracowanie własne.

⁸ Odpowiedzi potwierdzające popisanie umowy partnerstwa udzieliły 3 JST, natomiast tylko jeden urząd poinformował o liczbie umów, reszta brak danych.

I tak najczęściej stosowanymi działaniami, które wskazywali badani były:

- *wspieranie organizacyjne, m.in. pomoc administracyjna, nieodpłatne udostępnianie lokali organizacjom na działalność statutową, udostępnianie materiałów i sprzętów, urządzeń na potrzeby organizacji (92 wskazania),*
- *informowanie organizacji pozarządowych o źródłach pozyskiwania pozabudżetowych środków finansowych, np. z funduszy UE (82 wskazania),*
- *pomoc organizacjom pozarządowym w publikowaniu informacji w prasie lokalnej i Internecie (74 wskazania).*

Najbardziej z wymienionych kafeferii odpowiedzi wskazywano *współdział organizacji pozarządowych w projektowaniu budżetu urzędu/jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych, w zakresie dotyczącym obszaru działania organizacji*. Zatem jeśli nawet coraz więcej polskich miast stosuje budżet partycypacyjny, to ten mechanizm jest jeszcze zupełnym novum dla samorządów Dolnego Śląska, jak można sądzić na podstawie informacji zebranych w niniejszym badaniu. Inną kwestią jest to, czy strona społeczna, w tym również organizacje pozarządowe, choć mechanizm partycypacji daje pierwszeństwo obywatelowi nie różnicując czy jest on zrzeszony czy nie, faktycznie uczestniczą w projektowaniu budżetu. Przypominamy tu, że mówimy o deklaracjach badanych i nie sposób oceniać jakości działań stosując takie narzędzie pomiaru jak kwestionariusz ankiety. Możemy natomiast wnioskować o częstotliwości zjawisk, co jest dla nas pierwszym ważnym krokiem w dowiedzeniu się jak wygląda współpraca pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego na Dolnym Śląsku a organizacjami pozarządowymi.

Tabela 30. Formy współpracy pozafinansowej, poza omówionymi powyżej, praktykowane przez JST w 2012 roku.

Lp.	2012	Liczba wskazań	Ranga
1.	Wspieranie organizacyjne, m.in. pomoc administracyjna, nieodpłatne udostępnianie lokali organizacjom na działalność statutową, udostępnianie materiałów i sprzętów, urządzeń na potrzeby organizacji.	92	1
2.	Współpraca w sferze programowej, planowanie oraz realizacja wspólnych przedsięwzięć, np.: konferencje, szkolenia, warsztaty.	49	5
3.	Informowanie organizacji pozarządowych o źródłach pozyskiwania pozabudżetowych środków finansowych, np. z funduszy UE.	82	2
4.	Promocja działalności pożytku publicznego i pomiotów działających w tym obszarze.	51	4
5.	Uczestnictwo przedstawicieli organizacji pozarządowych w posiedzeniach organów urzędu.	35	10
6.	Pomoc organizacjom pozarządowym w publikowaniu informacji w prasie lokalnej i Internecie.	74	3
7.	Współpraca w zakresie opiniowania przedstawianych ofert.	44	7
8.	Współpraca w zakresie oceny realizacji programów.	21	13
9.	Pomoc w nawiązywaniu kontaktów krajowych i międzynarodowych.	31	12
10.	Współdział organizacji pozarządowych w projektowaniu budżetu urzędu / jednostek organizacyjnych podległych i	16	14

	nadzorowanych, w zakresie dotyczącym obszaru działania organizacji.		
11.	Konsultacje telefoniczne oraz punkty poradnictwa.	41	9
12.	Pomoc w zakładaniu organizacji pozarządowych.	46	6
13.	Tworzenie banków danych o organizacjach pozarządowych.	35	10
14.	Patronat członków kierownictwa urzędu / jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych nad działaniami organizacji pozarządowych.	44	7
15.	Inne	7	15

Źródło: opracowanie własne.

IV. PROGRAMY WSPÓŁPRACY

Programy współpracy są dokumentami obligatoryjnymi dla JST w świetle zapisów UDPP. Samorząd terytorialny może tworzyć roczne i/lub wieloletnie programy współpracy. Praktyka jest tutaj dość różnorodna i ta część raportu poświęcona została pokazaniu jak tworzone są, programy współpracy, czy są opracowywane w trybie rocznym, czy wieloletnim, czy zaprasza się do ich tworzenia organizacje pozarządowe, jak te prace przebiegają, jak wygląda proces konsultacji, który również jest obligatoryjny dla samorządu terytorialnego. Spośród badanych jedynie trzy gminy wiejskie nie miały w 2012 roku uchwalonego i obowiązującego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Powody, jakie podano wyjaśniając nieuchwalenie rocznego programu współpracy to:

- zbyt mały zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi (2 wskazania),
- zadania publiczne są realizowane przez zakup usług na zasadach przepisów innych ustaw (1 wskazanie),
- brak zainteresowania ze strony sektora pozarządowego współpracą z urzędem (1 wskazanie).

Pozostali, poza dwoma brakami odpowiedzi, mieli roczne programy współpracy (103 JST) i/lub wieloletnie (24 JST). Tabela 31 pokazuje rozkład odpowiedzi na pytanie o uchwalanie rocznego programu współpracy na 2012 rok z organizacjami pozarządowymi. Jak możemy wyczytać z danych tej tabeli widzimy, że najliczniej wieloletnie programy współpracy wystąpiły w gminach wiejskich, 23,08% miało uchwalony taki program. W gminach miejsko-wiejskich niemalże co piąta również taki program posiada – 18,18%. Wieloletni program współpracy, aktualnie obowiązujący na lata 2014- 2017, posiada również samorząd województwa.

Tabela 31. Urzędy, które uchwały roczne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku oraz te, w których obowiązywał wieloletni program współpracy.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych	Obowiązywał wieloletni program współpracy	Procent ważnych
Gminy wiejskie	37	71,15%	3	5,77%	12	23,08%
Gminy miejsko-wiejskie	27	81,82%	0	0,00%	6	18,18%
Gminy miejskie	20	90,91%	0	0,00%	2	9,09%
Starostwa powiatowe	15	83,33%	0	0,00%	3	16,67%
Miasta na prawach	4	100,00%	0	0,00%	0	0,00%

powiatu						
UMWD	0	0,00%	0	0,00%	1	100,00%
ogółem:	103	79,23%	3	2,31%	24	18,46%

Źródło: opracowanie własne.

Program współpracy, który ma być dokumentem praktycznym, powinien być tworzony wspólnie. Udział w jego pracach powinni brać przedstawiciele władz lokalnych i to zarówno organu wykonawczego jak i stanowiącego. Udział zainteresowanych radnych jest tu szczególnie istotny ponieważ to radni decydują w głosowaniu o przyjęciu uchwały lub jej odrzuceniu, stąd ich wiedza o tym jak był tworzony program i co zawiera powinna być możliwie jak najszersza. Informacja którą otrzymują radni podczas posiedzeń komisji to zwykle za mało. Poza przedstawicielami władz lokalnych ważne jest również uczestnictwo urzędników, którzy w swojej codziennej pracy współpracują z organizacjami pozarządowymi, nie tylko zatem pełnomocnicy ds. współpracy, czy też całe zespoły, ale również reprezentanci poszczególnych referatów czy wydziałów, zajmujących się tematyczną współpracą, czy to w obszarze zdrowia, oświaty, kultury, zieleni miejskiej, nieruchomości etc. Rzeczą niezmiernie istotną jest uczestnictwo samych przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na terenie danej gminy, powiatu czy województwa, możliwie jak najbardziej różnorodne i możliwie jak najbardziej aktywne. W końcu program współpracy to zapis wydiskutowanych wspólnie celów, zasad i form współpracy. To zgodnie z intencją prawodawcy dokument, który wymaga kooperacji i uzgodnień, dających podstawy do realnych działań na rzecz społeczności lokalnej. Jeśli program tworzony jest tylko i wyłącznie przez urzędników, a jego konsultacje to publikacja w BIP lub na stronie urzędu w trybie czternastodniowym, w konsekwencji brak zainteresowania i brak uwag to jest to wyraźny sygnał, że wspólne relacje pomiędzy urzędem, a organizacjami sprowadzają się tylko do zlecania zadań lub ich zwyczajnie nie ma. W takim przypadku o współpracy nie może być mowy. Dokument staje się zaś programem mało użytecznym i fasadowym.

Z deklaracji respondentów wynika, że zdecydowana większość (83,59%) tworzyła zapisy programu współpracy wspólnie z organizacjami pozarządowymi. Co piąty uczestnik badania nie zaprosił społeczników do prac nad programami, w sumie 21 JST, w tym 11 gmin wiejskich.

Tabela 32. Urzędy, które współpracowały z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku przy tworzeniu programu współpracy.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych
Gminy wiejskie	38	77,55%	11	22,45%
Gminy miejsko-wiejskie	27	79,41%	7	20,59%
Gminy miejskie	19	86,36%	3	13,64%
Starostwa powiatowe	18	100,00%	0	0,00%
Miasta na prawach powiatu	4	100,00%	0	0,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%
ogółem:	107	83,59%	21	16,41%

Źródło: opracowanie własne.

Formy prac, jakie stosowano, w procesie tworzenia programów współpracy pokrywają się w większości ze stosowanymi formami konsultacji. Co warto podkreślić te formy, które najczęściej wskazywano zwykle należą do form mało angażujących i wymagających dużej wiedzy ze strony podmiotów społecznych. Zarówno bowiem *dostęp do projektu programu na stronie*

Internetowej (np. w BIP) i możliwość komentowania treści, jak i otrzymanie projektu programu na adres mailowy organizacji, po to aby wyrazić własną opinię nt. programu to formy eksperckie. Obie zresztą uzyskały najwięcej wskazań, pierwsza z nich 82 wskazania, druga 41. Od potencjalnego uczestnika wymaga się w takich formach znajomości i zasad tworzenia programów współpracy. Musi on wiedzieć jakie elementy nie podlegają dyskusji, ponieważ są dla przykładu wymagane prawem. Rzadko kiedy wysyłając dokument do konsultacji urząd określa ramy konsultacji, tłumacząc co podlega dyskusji, a co nie. Obcowanie z pełną treścią dokumentu bądź co bądź o charakterze urzędowym, często napisanym w nie do końca zrozumiałym języku, szczególnie dla wielu osób nie mających na co dzień do czynienia z językiem biurokracji, również działa zniechęcająco. Dlatego też nikogo nie może dziwić niska frekwencja po stronie społecznej w takich formach konsultacji, czy to na etapie tworzenia zapisów dokumentu, czy na etapie konsultowania ostatecznej jego treści.

Trzecią najbardziej popularną formą pracy nad dokumentem były *konferencje konsultacyjne, na których przedstawiano założenia programu* - taką formę wskazało 28 JST. Ta forma, zdecydowanie bardziej interaktywna, czyni proces pracy nad dokumentem przystępniejszym. Daje bowiem możliwość bezpośredniego kontaktu, zadawania pytań w sytuacjach niejasnych, oraz co równie ważne, zobaczenia jaką perspektywę i jaką optykę przyjmują inni uczestnicy procesu konsultacji poświęconych pracom nad programem. Tabela 32 zawiera dokładne dane dotyczące liczby wskazań stosowanych form wspólnych prac nad dokumentem. Prace w grupach roboczych wybrało w sumie 25 urzędów, 16 z nich prowadziło spotkania robocze z poszczególnymi organizacjami, natomiast 9 zapraszało organizacje do grupy roboczej opracowującej program.

Tabela 33. Formy, w jakich urzędy wspólnie z organizacjami pozarządowymi tworzyły programy współpracy w 2012 roku.

Lp.	2012	Liczba wskazań	Ranga
1.	Uczestnicząc w pracach grupy roboczej opracowującej program.	9	7
2.	Uczestnicząc w konferencji konsultacyjnej, na której przedstawiano założenia programu.	28	3
3.	Poprzez spotkania robocze z poszczególnymi organizacjami / interesariuszami.	16	5
4.	Otrzymując projekt programu z prośbą o zaopiniowanie, pocztą elektroniczną.	41	2
5.	Otrzymując projekt programu z prośbą o zaopiniowanie, pocztą tradycyjną.	25	4
6.	Mając dostęp do projektu programu na stronie Internetowej (np. w BIP) i mogąc go skomentować.	82	1
7.	Inne	10	6

Źródło: opracowanie własne.

Spośród zapisów, jakie pojawiły się w pozycji *inne*, znalazły się:

- ♣ *konsultacje*
- ♣ *uczestnicząc w Kobierzyckim Forum Organizacji Pozarządowych*
- ♣ *ogłoszenia na tablicach*
- ♣ *otrzymując projekt pocztą tradycyjną z prośbą o zgłaszanie uwagi propoz.*
- ♣ *tablica ogłoszeń, do wglądu w siedzibie urzędu możliwość skomentowania*
- ♣ *inf. o konsultacjach w prasie, wgląd w urzędzie*

- ♣ możliwość udziału w konsultacjach społecznych
- ♣ inf. telefoniczna o możliwościach wglądu
- ♣ program dostępny w urzędzie wraz z kartami do wnoszenia uwag i zmian
- ♣ spotkania konsultacyjne.

Prace nad programem dokumentowane były przez większość badanych. Co piąta gmina miejska oraz co piąte starostwo powiatowe nie tworzyło żadnych sprawozdań. W sumie procesu prac nad programami współpracy nie dokumentowały 24 urzędy, w tym jedno miasto na prawach powiatu. Brak takich procedur zwykle uniemożliwia monitorowanie i ewaluację procesu współpracy z organizacjami pozarządowymi w tym również monitoring i ewaluację zapisów programu współpracy, o co również zapytaliśmy w *Monitoringu Współpracy 2012*.

Tabela 34. Urzędy, które udokumentowały w postaci sprawozdania przebieg konsultacji (ich tryb, przebieg oraz rezultat) rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych
Gminy wiejskie	29	76,32%	9	23,68%
Gminy miejsko-wiejskie	22	78,57%	6	21,43%
Gminy miejskie	14	77,78%	4	22,22%
Starostwa powiatowe	14	77,78%	4	22,22%
Miasta na prawach powiatu	3	75,00%	1	25,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%
ogółem:	83	77,57%	24	22,43%

Źródło: opracowanie własne.

Zapisy dotyczące procedur monitoringu uwzględniła, zgodnie z deklaracjami, zdecydowana większość respondentów w programach współpracy. Szczegółowy rozkład odpowiedzi na to pytanie ilustruje tabela 35. Jedynie co dziesiąty badany potwierdził, że obowiązujące w jego JST, w roku 2012 programy współpracy nie zawierają zapisów dotyczących monitoringu wdrażania zapisów programu.

Tabela 35. Urzędy, które w programie współpracy uwzględniły zapisy dot. monitoringu realizacji programu oraz formy sprawozdania z realizacji programu współpracy z organizacjami pozarządowymi w 2012 roku.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych
Gminy wiejskie	41	91,11%	4	8,89%
Gminy miejsko-wiejskie	29	87,88%	4	12,12%
Gminy miejskie	18	81,82%	4	18,18%
Starostwa powiatowe	15	88,24%	2	11,76%
Miasta na prawach powiatu	4	100,00%	0	0,00%
UMWD	1	100,00%	0	0,00%
ogółem:	108	87,00%	14	11,38%

Źródło: opracowanie własne.

V. WOLONTARIAT

Ostatnim blokiem tematycznym w kwestionariuszu ankiety *Monitoring Współpracy 2012* były pytania poruszające kwestie angażowania wolontariuszy przez jednostki samorządu terytorialnego. Z informacji udzielonych przez respondentów można wnioskować, że korzystanie z pracy wolontariuszy zdarza się w urzędach niezmiernie rzadko, tylko 8 JST zadeklarowało podpisanie porozumień z wolontariuszami w 2012 roku, co szczegółowo prezentuje tabela 36. Z pracy wolontarystycznej w ogóle nie korzystają te największe samorządy Dolnego Śląska, czyli samorząd województwa i urzędy miast na prawach powiatów.

Tabela 36. Urzędy, które w 2012 roku zawarły porozumienia z wolontariuszami.

2012	Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych
Gminy wiejskie	2	4,00%	48	96,00%
Gminy miejsko-wiejskie	2	5,88%	32	94,12%
Gminy miejskie	3	13,64%	19	86,36%
Starostwa powiatowe	1	5,56%	17	94,44%
Miasta na prawach powiatu	0	0,00%	4	100,00%
UMWD	0	0,00%	1	100,00%
ogółem:	8	6,20%	121	93,80%

Źródło: opracowanie własne.

Spśród urzędów, które zadeklarowały współpracę z wolontariuszami nie wszyscy badani udzielili odpowiedzi na pytanie, jakiego okresu dotyczyły owe zawarte porozumienia. Z dostępnych w kwestionariuszach ankiety danych wiemy, że 10 porozumień zawartych zostało na okres krótszy niż 30 dni, natomiast prawie trzykrotnie więcej porozumień zawarto na okres równy 30 dniom bądź dłuższy.

Tabela 37. Liczba porozumień zawartych z wolontariuszami w urzędzie w 2012 roku.

Liczba porozumień o czasie krótszym niż 30 dni	Liczba porozumień na czas 30 dni i dłużej
10	28

Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli 37 możemy wyczytać nie tylko przedziały wiekowe, ale również liczbę wolontariuszy. Badani zadeklarowali w sumie zaangażowanie 57 wolontariuszy. Najczęściej ludzi bardzo młodych, w przedziale 16 – 25 lat. Co piąty wolontariusz znajdował się w przedziale wiekowym 26 – 50 lat. Powyżej 50 roku życia zaangażowanych osób było niewiele, ponad 5%.

Tabela 38. Liczba wolontariuszy w urzędach w 2012 roku z podziałem na wiek.

do 16 lat	16 – 25 lat	26 – 35 lat	36 – 50 lat	powyżej 50 r.ż.
0 0,00%	42 73,68%	6 10,53%	6 10,53%	3 5,26%

Źródło: opracowanie własne.

Wykształcenie osób pracujących społecznie należy do tych możliwie najwyższych. Najliczniej była reprezentowana grupa osób najmłodszych, dominuje wykształcenie gimnazjalne. Można przypuszczać, że w przedziale wiekowym 16 – 25 w przeważającej większości angażowano uczniów szkół średnich. Prawie co trzeci wolontariusz legitymował się wykształceniem średnim, policealnym (29,82%) lub wyższym (28,07%). Dane ilustruje tabela 39.

Tabela 39. Liczba wolontariuszy w urzędach w 2012 roku z podziałem na wykształcenie.

Lp.	Wykształcenie	Rozkład	Procent
1.	Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	0	0,00%
2.	Podstawowe i gimnazjalne	20	35,09%
3.	Zasadnicze zawodowe	4	7,02%
4.	Średnie i policealne	17	29,82%
5.	Wyższe	16	28,07%

Źródło: opracowanie własne.

Ostatnie pytanie w kwestionariuszu *Monitoringu Współpracy 2012*, wyłączając pytania metryczkowe, dotyczyło sytuacji problemowych we współpracy samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi. Z uzyskanego rozkładu odpowiedzi, który jasno wskazuje że zaledwie 6 JST napotkało w 2012 roku na kwestie problemowe we współpracy z organizacjami pozarządowymi, widać wyraźnie, że takie pytania nie sprawdzają się w narzędziach stosowanych w badaniach ilościowych. Prezentujemy zatem uzyskane wyniki, traktując je jako przyczynek do dyskusji o tym, co aktualnie jest barierą dla przedstawicieli samorządów terytorialnych we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Tabela 40. Urzędy w których pojawiły się kwestie problemowe w zakresie współpracy z NGO w związku z obowiązywaniem zapisów UDPP.

Tak	Procent ważnych	Nie	Procent ważnych
6	4,65%	123	95,35%

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci, którzy wskazali, że w realizowanej współpracy z organizacjami pozarządowymi napotykają na sytuacje problemowe, podawali następujące przykłady:

- *Sporządzanie sprawozdań z realizacji zadań publ. zgodnie z zapisem znowelizowanych przepisów. W wielu przypadkach prowadzenie dokumentacji finansowo-księgowej prowadzone jest społecznie przez członków organizacji z powodu braku środków na zatrudnienie księgowej. Wymagania formalne są takie same dla dużych organizacji o wysokich budżetach jak i dla małych stowarzyszeń dysponujących niewielkimi środkami finansowymi.*
- *Ograniczone środki finansowe na wsparcie.*
- *Brak wiedzy organizacji na temat wydzielania działalności odpłatnej i nieodpłatnej, pożytku publicznego we własnej działalności statutowej, co skutkuje negatywną weryfikacją*

formalną oferty skierowanej w konkursie. Nowe wzory wniosków, problemy w interpretacji zagadnień w ofercie.

ZAKOŃCZENIE

Na *Monitoring Współpracy 2012* odpowiedział również Dolnośląski Urząd Wojewódzki, który przestał wypełniony kwestionariusz ankiety, informując tym samym o prowadzonej przez siebie współpracy pozafinansowej z organizacjami pozarządowymi. Dział pytań dotyczący współpracy finansowej w przypadku kompetencji organów administracji rządowej był bezprzedmiotowy. Uznajemy jednak, że dla uzupełnienia obrazu współpracy administracji samorządowej z organizacjami pozarządowymi warto zaprezentować dane uzyskane od Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego. Formy współpracy praktykowane w 2012 roku przez urząd wojewódzki to:

- ✦ *Współpraca w sferze programowej, planowanie oraz realizacja wspólnych przedsięwzięć, np.: konferencje, szkolenia, warsztaty.*
- ✦ *Uczestnictwo przedstawicieli organizacji pozarządowych w posiedzeniach organów urzędu.*
- ✦ *Pomoc w nawiązywaniu kontaktów krajowych i międzynarodowych.*
- ✦ *Patronat członków kierownictwa urzędu /jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych nad działaniami organizacji pozarządowych.*

Urząd wojewódzki korzystał w 2012 roku także ze wsparcia wolontariuszy. Podpisał w sumie 26 porozumień na czas dłuższy niż 29 dni. Wśród osób, z którymi podpisano umowy najliczniej reprezentowana była grupa wolontariuszy w przedziale 26 – 35 lat: 18 osób. Sześcioro wolontariuszy to były osoby pomiędzy 16 a 25 rokiem życia i dwie, które miały więcej niż 35 lat. Zdecydowana większość wolontariuszy legitymowała się wykształceniem wyższym, jedna osoba miała wykształcenie średnie lub policealne. Tu podobnie jak w przypadku administracji samorządowej można sądzić, że wykształcenie było mocno związane z wiekiem. Wykształceniem średnim odznaczają się przeważnie osoby uczące się i studiujące.

Podsumowując wyniki *Monitoringu Współpracy 2012* możemy zobaczyć, że mimo dekady obowiązywania UDPP ciągle główny nacisk położony jest na finansowe formy współpracy. To ona jest na tym najbardziej zaawansowanym poziomie, a wyniki zaprezentowane w tegorocznym *Monitoringu* nie odbiegają od danych ogólnopolskich (por. opracowania Klon/Jawor). I choć współpracę należy traktować całościowo, rozdzielenie jej na formy finansowe i niefinansowe, jak wyjaśnialiśmy we wstępie raportu zostały wprowadzone jedynie na potrzeby kwestionariusza ankiety, dostrzegamy, że głównym wyzwaniem dla samorządu terytorialnego na Dolnym Śląsku są pozafinansowe formy współpracy. Przede wszystkim mowa tu o budowaniu sprawnego, realnego i rzetelnego systemu wymiany informacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a organizacjami pozarządowymi. Pilną koniecznością jest ponawianie prób i doskonalenie form realizowanych konsultacji społecznych, szczególnie tych dających możliwość bezpośredniego kontaktu interesariuszy. Publikacja materiałów poddawanych konsultacjom na stronach internetowych urzędów i w BIP powinna być formalnością, nigdy jedyną formą konsultacji. Zresztą wysyłanie zainteresowanym materiałów do zaopiniowania czy to pocztą tradycyjną, czy mailowo to również za mało. Konsultacje powinny być naturalnym pretekstem do

wzajemnego poznawania się, wymiany informacji, informowania się wzajemnego o planach i kierunkach działania oraz *last but not least* do podnoszenia naszej wiedzy o tym, co dzieje się w obszarze lokalnej polityki publicznej, jaką jest współpraca organizacji pozarządowych z jednostkami samorządu terytorialnego. Doskonalenie jakości tych miękkih i często w procesach ewaluacyjnych niełatwych do uchwycenia form współpracy ma ogromne znaczenie dla ogólnej jakości współpracy sektora publicznego z trzecim sektorem, dla wspólnie prowadzonych przedsięwzięć i dialogu, który ma charakter ciągły i wymaga nieustannej uwagi i dbałości ze strony wszystkich zainteresowanych.